

Ny bok om vold og overgrep, rettet mot tannleger og annet helsepersonell, og andre som jobber med barn og unge:

Forandrer, med ny bok

Forandringsfabrikken gjennomfører spørreundersøkelser blant barn og unge om hvordan systemene fungerer, for barn og unge. De som svarer foreslår også forbedringer. Svarene oppsummeres til hovedsvar. De har forandret Norges lover. Nå vil de forandre hvordan voksne møter barn, i saker som har med vold og overgrep å gjøre.

 ELLEN BEATE DYVI

De som presenterer hovedsvarene fra Forandringsfabrikkens undersøkelser kalles proffer, noe alle som deltar i undersøkelsene inviteres til å være.

Proffene holder foredrag, eller «sceneprater», de møter fagfolk, studenter og myndigheter, og jobben deres er å presentere hovedsvar fra undersøkelsene. I tillegg bidrar proffer i høringer og faglige prioriteringer. I noen tilfeller blir det bok. Som nå, når de utgir *Klokhet om vold og overgrep*, på Universitetsforlaget. Den kan bli pensum på tannlegeutdanningen.

Pensum og håndbok

Tidende møter to av proffene fra Forandringsfabrikken, Anika og Hibaq idet de er i ferd med å slutføre boken, som kommer ut høsten 2019. Stoffet er samlet gjennom mange års arbeid, og skriveingen begynte høsten 2018. Nå er alt innholdet på plass, og det jobbes med å finne den beste strukturen.

– Hva tar denne boken for seg?

– Boken går både i bredden og i dybden, når det gjelder hvem vi henvender oss til, og når det gjelder hvordan det er best å snakke med barn og unge om vold og overgrep, og hvordan det er best å handle når en mistenker at det foregår omsorgssvikt, vold og overgrep. Det blir en bok som kan brukes både i undervisningen av tannleger og annet helsepersonell, barnevernspedagoger og lærere, og som håndbok for de som jobber innenfor barnehage eller skole, som tannlege, fastlege, helsesøster, og andre helseprofesjoner. Den blir praktisk rettet, og skal hjelpe fagfolk, som ofte er redde for å gjøre feil, til å handle på en

best mulig måte. Boken er full av konkrete eksempler og målet er at barn skal kunne fortelle om vold og overgrep på trygge måter for dem. Boken skal også gi råd til hvordan barn kan følges opp på trygge måter og til hvordan det de forteller, kan beskyttes.

Flere fagfolk har også bidratt i boken, blant dem avdelingstannlege ved Klinikk for allmenn odontologi barn, ved Universitetet i Oslo, Anne Rønneberg.

Si hva som er lov og hva som ikke er lov, og si det til alle

– En av de viktigste tingene vi formidler er at alle som møter barn og unge kan hjelpe klokt, ved å gi informasjon om hva som er lov og hva som ikke er lov, til alle barn.

Ingen kan vite hvem som er utsatt for vold. Du ser det ikke nødvendigvis på dem som er utsatt, og det holder ikke å bare henvende seg til dem du tror er blitt utsatt. Si det til alle, som en generell informasjon. Og la dem du snakker til forstå at dette er generell informasjon, som alle får.

Husk også at overgriperen også kan være hvem som helst, også den ressurssterke hyggelige forelderen, med fasaden i orden.

– Dette betyr at hvis du er tannlege som behandler barn og unge, er det ditt selvstendige ansvar å informere alle barn og unge om hva voksne ikke har lov til å gjøre mot dem.

Først når barn og unge får den informasjonen kan de vite at de har vært utsatt for noe som ikke er greit. De trenger ikke lure på om det som far, mor, tante, onkel eller andre i familien eller nærheten driver med er i orden, eller lov. Dette er det veldig mange barn og unge som ikke vet.

Snakk på tomannshånd, og ikke gå videre før du har avtalt med barnet

– En annen ting som er veldig viktig er at man snakker med barn og unge én til én. Ikke ta opp mistanken om volden, overgrep eller spørsmålene du lurte på mens foreldrene, eller noen andre, er til stede. Og ikke ta det opp med foreldrene først.

Enten kan det være direkte farlig for barnet, hvis den som er med er den som er overgriper, eller det kan være helt uhensiktsmessig med tanke på å få den informasjonen du er ute etter. Ofte vil barn ikke si noe, om at de er utsatt for noe, rett og slett for ikke å skuffe foreldrene. Så skaff deg noen minutter alene med barnet.

– En annen ting som er kjempeviktig, er at du beholder barnets tillit. En måte å sikre det på er at du ikke blir for ivrig, tror at det haster mer enn det gjør, og går for fort frem. Med det mener vi at du må vente med å gå videre med det du har fått vite, til barnet sier at det er OK. Barnet har ofte levd med dette lenge, og kan vente en liten stund til.

Som regel vil du bare få en liten del av informasjonen først. Barnet har som oftest mer å fortelle. Og barn tester. Er det trygt å fortelle noe til denne personen? En måte å få vite det på, for barnet, er å se hvordan du behandler det du får vite. Hvis du består den første testen, og bevarer tilliten, vil du mest sannsynlig få vite mer.

En måte å gjøre det på for tannlegen, kan være å innkalle til en ny time kort tid etter at den første mistanken er vekket, eller den første informasjonen er kommet. Stikkordet er å ikke gå for fort frem. Tilliten må ikke ødelegges. Hvis det skjer, ved at du er for rask til å si ting videre, brytes tilliten, og det kan det gå mange år før barnet igjen tar sjansen på å fortelle noen voksne om det som foregår.

Vær konkret

– En ting til, som vi skriver om i boken er at det er best å være så konkret som mulig.

– Hvis et barn har tannlegeskrekk, for eksempel, er det fint hvis tannlegen sier noe om hva som kan være årsaken til det, på en direkte måte. Du kan for eksempel si at det kan være fordi noen har holdt fast, lagt seg oppå, puttet noe inn i munnen, og sånne ting. Det fungerer ikke så godt å si at noen har prøvd å ta makt over, eller gått over grensene. Det blir for vanskelige ord. Det er bedre å være direkte og konkret.

Forandringsfabrikkenes proffer Hibaq og Anika forteller engasjert om arbeidet med boken Klokt om vold og overgrep (Universitetsforlaget, høsten 2019), som kan forandre hvordan tannleger møter barn og unge, som kanskje har vært utsatt for vold og overgrep.

Vis følelser

– Vi sier også at voksne alltid må tro på barn. Ta det alvorlig, og ta det videre på riktig måte. En måte å gjøre det riktig på er å vise at du blir berørt, og at du tåler det. Barn trenger det. De trenger å se at det de forteller blir tatt på alvor, og at de voksne tåler det. Vis det, og si det. Du kan godt vise at du gråter. Samtidig som du viser og forteller at du tåler å høre. «Sånn skal du ikke ha det, og jeg vil hjelpe deg», er en grei beskjed å gi til barnet, som forteller om vonde ting.

La også barnet forstå at du har møtt barn før, som har fortalt om vonde ting, og at du vet hva du skal gjøre med det.

En av tingene du skal gjøre er for eksempel å dokumentere så mye du kan. Det du ser og det du hører. Vi samarbeider en del med politiet, og vet at det er viktig med god dokumentasjon, når sakene kommer til rettsapparatet.

Vær modig, ta feil, og bli lettet

Og så gjør det ingenting å ta feil. Hvis du tror at noen har vært utsatt for noe, for eksempel fordi de har tannlegeskrekk. Sjekk det ut. Du finner kanskje ganske fort ut at du tok feil. Og det gjør jo ingenting. Da kan du bli lettet. Du har ikke gjort noe galt, du har vært modig, og undersøkt og funnet ut at det ikke var sånn. Det er mye bedre enn å ikke undersøke, vente og se. Å ikke gjøre noe før du ser barnet igjen om et år kan være mye mye verre.

Så samtidig som du skal være for rask, skal du heller ikke vente for lenge. Ikke vent å se om det dukker opp nye tegn som bekrefter din uro. Spør barnet og få svar, avslutter proffene, Anika og Hibaq.